

Magyar Képzőművészeti Egyetem
Doktori Iskola

Alkotói attitűd és interdiszciplinaritás a tervezőgrafikában

annak 21. századi fragmentálódása kontextusában

Doktori (DLA) értekezés

Tézisek

Szlama Norbert
2025

Témavezetők:

Dr. Felsmann Tamás DLA

Dr. habil Július Gyula DLA

„A művészetnek és a design-nak (szerk.: tervezőgrafika) gyakran nincs kapcsolata egymással. Előfordul azonban, hogy egy funkcionális céllal, egy megrendelő problémájára válaszul készült alkotás esztétikai minőségében túlmutat eredeti rendeltetésén: érzelmi hatást vált ki, nem pedig logikai választ. Ez ritkán történik meg, ám amikor mégis, az ilyen művek hosszú távon is fennmaradnak. Hogy én személyesen hányszor voltam képes ezt elérni, annak megítélése nem az én tisztem.”

Milton Glaser, idézi: Design Week, 2018. március 12–18.

Cím: „Art and design are not the same thing”

Forrás: <https://www.designweek.co.uk/issues/12-18-march-2018/milton-glaser-posters-book-art-design-not-same-thing>

Ez a gondolat jól árnyalja a kérdést, amivel disszertációmban foglalkozom. Hogyan határozhatjuk meg a tervezőgrafikát a produktumon keresztül az autonóm megközelítés és funkcionalitás tengelyén? Mi egyáltalán a kortárs szerepe a tervezőgrafikának?

A célom részt vállalni abban a szakmai párbeszédben, ami az előbbi kérdések szerint alakul szakmai és művészeti mezőnkben. A jövő tekintetében pedig bízom abban, hogy ezzel a párbeszéddel támogatjuk, gazdagíthatjuk a tervezőgrafika felsőfokú oktatási módszertanát is.

A felvetéseim kiindulópontja szerint a tervezőgrafika széles és összetett területi környezetben értelmezhető. Tervezőgrafika lehet az FMCG áruházaknak készített, 60 g/m²-es papírra nyomtatott „akciós újság”, és tervezőgrafika a művészkönyv vagy művészplakát is, amiket akár múzeumok gyűjteményeiben is megtalálhatunk. A kettő között pedig számtalan részterület képviselheti magát. Ezeket a szegmenseket (fragmentumokat) is vizsgálom a dolgozatom bevezető részében.

A disszertációmban azonban nem a tervezőgrafika objektív meghatározására törekszem, hanem szubjektív válogatásokat mutatok be olyan szakmai és művészeti kapcsolódásokról, amelyek mentén akár az autonóm alkotói folyamat is értelmezhető. A disszertációhoz kapcsolódó tézisművem fókuszában a képzőművészeti attitűd áll, amely nem műfaji meghatározásként, hanem interdiszciplináris kapcsolatként jelenik meg a tervezőgrafikában.

Értekezésem fő részében pedig a tervezőgrafika diverz természetére keresek választ. Miért lehet ennyire változatos, miért ez a sokféle alkotói attitűd és produktum vagy műalkotás?

A választ az interdiszciplinaritásban találtam meg. A tervezőgrafika ugyanis mindig ilyen viszonyban működik. Nem is működhet másképp, hiszen az alkalmazott művészeti fókusz ezt kívánja meg. Tervezőgrafikusként bele kell helyezkednünk a megbízó társaság, szervezet, szolgáltatás nézőpontjába, hogy megtalálhassuk a leghatékonyabb utat a kommunikációjuk vizuális nyelvének kialakításához. Ezért kapcsolatot kell kialakítanunk a megbízó működé-

si területével, ami sok esetben valamely tudományterülethez köthető. Amint elérünk ehhez a ponthoz a kreatív alkotói folyamatban, életre kel az interdiszciplináris kapcsolat, ami új alkotói módszereket, attitűdöt és rugalmas művészeti kutatást kíván. Hasonló helyzetet tapasztalunk, amikor tervezőgrafikusként autonóm indíttatású, mérsékelt funkcióval és hasznossággal bíró alkotást készítünk. Ebben az esetben a képzőművészettel alakítunk ki interdiszciplináris kapcsolatot.

A tézisművemben elkészített alkotások három csoportra oszthatóak. Interdiszciplináris szemszögből a képzőművészet mellett az orvostudomány területével is kapcsolatot teremtek. Gyógyíthatatlan betegségek emberi, páciensi, laikus nézőpontjait mutatom be egy alternatív, installatív művész-könyv formájában. A képzőművészettel kialakított kapcsolat az autonóm attitűd felerősítésével és a funkció/hasznosság háttérbe szorításával valósul meg. Ez a megközelítés azt jelenti, hogy nem csupán formai inspirációt vagy stílári eszközkészletet látok a képzőművészetben, hanem egy olyan gondolkodásmódot és kritikai attitűdöt, amely segíthet új, releváns és mélyebb értelmezési szintek feltárásában a tervezőgrafikában. Az interdiszciplinaritás itt olyan módszertani és szemléletbeli kapcsolatként jelenik meg, amely lehetőséget ad a reflexív és önkritikus alkotói gyakorlat kialakítására.

Az orvostudománnyal kapcsolatban összetettebb a helyzet. A kutatásom kiterjedt a betegségekhez kapcsolódó tudományos részletekre, azonban a céltom az volt, hogy ennek a páciens, beteg nézőpontjából látható értelmezhetetlenségére világítsak rá. Ezért a képalkotó vizsgálatok eredményeit vettem alapul, és az azokon látható adatok vizuális nyelvét használom a munkákban. A helyes orvosi értelmezés nem szempont, csupán azok a vizuális elemek (esetleg latin szavak), amiket ilyen helyzetekben az értelmezés képessége nélkül páciensként aggodalommal figyelünk.

Ezek a képek mellett megjelenik egy másik csoport is az alkotások között (pl. a Quo Vadis? című kép), ahol nem az orvostudománnyal, hanem a pszichológiával kapcsolodom. Ezekben az esetekben olyan lelki szituációkat vizsgállok, amelyek gyógyíthatatlannak ítélt betegségek kezelése során merülnek fel bennünk. Itt a vizuális nyelv más. Nagyobb a hangsúly a tipográfián keresztül közvetített üzeneten.

Tézisművemben pedig harmadik csoportként mozgóképet mutatok be, ahol már teljesen elhagyom a szövegesen vagy vizuális nyelven értelmezhető üzeneteket.

A „kórházba járás” monoton, repetitív és sokszor nyomasztó állapotára reflektálok, ahol egy idő után a nézőpontunk már egy teljesen kifordult, torzult világot tükröz.